

گاج

پرفروش‌ترین
کتاب‌های
امتیحان
نهایی

پایه دوازدهم
ریاضی

۳ دین و زندگی

پایه دوازدهم

رشته تجربی، ریاضی و هنر

مؤلفان

مرتضی محسنی کبیر

محمد رضایی بقاء

فرمول

بیست

«الیس الله بكاف عبده» (زمر، ۳۶)
آیا خداوند برای بنده اش کافی نیست؟

کتابی که پیش رو دارید، حاصل تلاش برای ارائه مناسب و کاربردی از کتاب دین و زندگی پایه دوازدهم برای آمادگی امتحان نهایی است.

در این کتاب سعی شده است مطالب ضروری مطابق با جدیدترین تغییرات امتحانات نهایی به نحوی طبقه بندی شود که بتواند پاسخگوی نیازهای دانش آموزان در راستای موفقیت آنان باشد. امیدواریم همه عزیزان دانش آموز از این نوشته بهره کافی را ببرند.

این کتاب شامل بخش های زیر است:

در این درس می خوانیم: بیان اهداف اصلی و فرعی هر درس.

مشاوره: بیان تعداد آیات، احادیث، اشعار و بارم هر درس در امتحانات نوبت اول و دوم.

سبک مطالعه: اولویت بندی در فراگیری مطالب درس و بیان روش مطالعه به صورت صمیمی و محاوره.

ایستگاه آیه و حدیث و شعر: ترجمه روان آیه و حدیث و پیام های مختلف آیات و احادیث و اشعار در قالب سؤال و جواب و مشخص کردن کلید واژه های آن ها.

تلنگر: حواست باشه! بیان نکات مشابه و گمراه کننده درس ها و دام های آموزشی.

نکته راهبردی: نکات کلی و میان بر برای درک بهتر مفاهیم مهم درس.

مرور سریع: طبقه بندی برخی از مفاهیم حجیم درس برای سهولت در یادگیری.

متن کتاب درسی: تمام متن کتاب درسی ذکر شده است و برای شرح بهتر درس، اصطلاحات و توضیحات اضافه در پرانتزها آمده است. در ضمن تمام سؤالات (۱) در ابتدا و یا در میان درس، (۲) تدبر و تفکر در آیات، (۳) خود ارزیابی، (۴) فعالیت کلاسی، (۵) بررسی ها، (۶) اندیشه و تحقیق براساس کتاب «راهنمای معلم» پاسخ داده شده است.

پرانتزها در درسنامه: برای توضیح بیشتر، کلمات مترادف یا ارجاع مطالب ترکیبی است.

تعریف اصطلاحات و مفاهیم کلیدی: آشنایی با تعریف اصطلاحات مهم درس.

درس در یک نگاه: ارائه نموداری خلاصه هر درس، جهت نگاهی کلی به درس و مطالعه سریع و مرور آن قبل از امتحان.

ایستگاه سؤال: انواع سؤالات مورد طرح در امتحان نهایی پس از پایان بخش ها و تیتراهای فرعی درس، به صورت سؤال های میان درس.

پاورقی ها: بعضی از مطالب که نیاز به توضیح بیشتر دارد و در فهم مطالب موثر است، همچنین عبارات عربی برخی از آیات که در کتاب درسی فقط ترجمه فارسی آن ها آمده است.

سؤالات تشریحی: شامل تعداد زیادی سؤال متنوع منطبق بر امتحان نهایی در انواع مختلف آیات و احادیث، صحیح و غلط، جای خالی، پاسخ کوتاه، چند گزینه ای، کشف ارتباط، احکام (در درس ۸)، تعریف مفاهیم و اصطلاحات، پاسخ بلند (تشریحی) و درک مطلب برای آمادگی در امتحانات میان ترم و امتحان نهایی.

سؤالات ستاره دار: از هر درسی سؤالات مهم و ضروری انتخاب شده و با علامت ☆ نشان گذاری شده است و کسانی که فرصت کمتری دارند، باید این سؤالات را حتماً ببینند و حل نمایند.

پاسخ نامه تشریحی: پاسخ‌هایی کافی متناسب با راهنمای تصحیح امتحان نهایی و بررسی دلیل نادرستی گزاره‌های غلط.

امتحان نهایی: ارائه چند دوره سؤالات امتحان نهایی سال‌های اخیر با پاسخ تشریحی.

هایلایت کتاب درسی (جزوه رایگان همراه کتاب): همه قسمت‌هایی که در سال‌های اخیر به هر شکل و شمایی از آن‌ها سؤال طرح شده، در کتاب درسی هایلایت کرده‌ایم و آدرس سؤالات را در قسمت پاورقی مشخص کرده‌ایم تا شب امتحان برای مرور و یادآوری از آن استفاده کنید. به قسمت‌های هایلایت نشده هم توجهی ویژه نمایید.

تشکر ویژه

در پایان شایسته است از همه عزیزانی که ما را در به ثمر رساندن این کتاب یاری نموده‌اند، آقایان مرتضی یعقوبی، نقی شفایی، منوچهر ستینه، مهدی زمانی‌نژاد، سید هادی هاشمی، سید کمال‌الدین سیفی، محمدرضا فرهنگیان، مجید فرهنگیان، سید کمال بااوسی، جعفر رنجبرزاده، علی مراد زنگنه، امین اسدیان‌پور، فردین سماقی، سعدی رضایی، هادی ناصری، حسین باغانی، محمدفخرالدین مرشدی تنکابنی، حمید حسین‌پور، ابوالفضل احدزاده، محمدهادی گوهری، محمدعلی عبادتی، محمدبختیاری، حسین مقدسی، حسین رضاییان، محسن بیاتی، آرمان جیلاردی، علی شلفی، عسکر امیرکلایی اندی، محمدحسین کریمی، بهرام پوروطن، سید هادی موسوی، حسن خانی (فیاض)، بیژن دیبا، سید عطا میرمحمدی، وحید دولتی، جوادعلی عباس‌زاده، محمدرضا ثابتی، حسین نقوی، محمدرضا رعیتی، محمدرضا رخشانی‌مقدم، سید احسان هندی و خانم‌ها وحیده کاغذی، محبوبه ابتسام، فاطمه‌سادات خلیل یورسیدی، فاطمه واثقی، سیدفاطمه موسوی، حمیده صادقی و زهرا جعفری یزنی تشکر نماییم که اگر تشویق‌ها و همراهی‌ها آنان نبود، کار به سرانجام نمی‌رسید.

بارم‌بندی درس دین و زندگی ۳

شماره درس	پایانی نوبت اول	پایانی نوبت دوم
اول و دوم	۶	۳
سوم و چهارم	۴	۳
پنجم و ششم	۶	۴
هفتم و هشتم	—	۵
نهم و دهم	—	۵
قرائت	۴	—
جمع	۲۰	۲۰

مرتضی محسنی کبیر - محمدرضایی بقاء

مدرسه
اینترنتی
گاج

گاج لایو

 ۳۰ دقیقه	جلسه آزمون دوم درس	 ۳۰ دقیقه	جلسه آزمون اول درس	 ۶۰ دقیقه	جلسه آموزش کامل درس	
 ۲۵ دقیقه	جلسه آزمون دوم درس	 ۳۰ دقیقه	جلسه آزمون اول درس	 ۶۰ دقیقه	جلسه آموزش کامل درس	
 ۳۵ دقیقه	جلسه آزمون دوم درس	 ۳۰ دقیقه	جلسه آزمون اول درس	 ۴۰ دقیقه	جلسه آموزش کامل درس	
 ۲۵ دقیقه	جلسه آزمون دوم درس	 ۳۰ دقیقه	جلسه آزمون اول درس	 ۴۵ دقیقه	جلسه آموزش کامل درس	
 ۳۵ دقیقه	جلسه آزمون دوم درس	 ۲۰ دقیقه	جلسه آزمون اول درس	 ۵۰ دقیقه	جلسه آموزش کامل درس	
 ۳۰ دقیقه	جلسه آزمون دوم درس	 ۳۰ دقیقه	جلسه آزمون اول درس	 ۶۰ دقیقه	جلسه آموزش کامل درس	

	جلسه ۳ آزمون دوم درس ۲۰ دقیقه		جلسه ۲ آزمون اول درس ۲۰ دقیقه		جلسه ۱ آموزش کامل درس ۴۵ دقیقه		
	جلسه ۳ آزمون دوم درس ۲۰ دقیقه		جلسه ۲ آزمون اول درس ۲۰ دقیقه		جلسه ۱ آموزش کامل درس ۶۰ دقیقه		
	جلسه ۳ آزمون دوم درس ۲۵ دقیقه		جلسه ۲ آزمون اول درس ۲۵ دقیقه		جلسه ۱ آموزش کامل درس ۵۰ دقیقه		
	جلسه ۳ آزمون دوم درس ۲۰ دقیقه		جلسه ۲ آزمون اول درس ۲۰ دقیقه		جلسه ۱ آموزش کامل درس ۶۰ دقیقه		
	جلسه ۴ نیمسال اول (۱) ۲۰ دقیقه		جلسه ۳ درس ۴ و ۵ ۳۰ دقیقه		جلسه ۲ درس ۱ تا ۳ ۲۵ دقیقه		جلسه ۱ درس ۱ و ۲ ۲۵ دقیقه
	جلسه ۸ خرداد ۱۴۰۳ ۲۰ دقیقه		جلسه ۷ خرداد ۱۴۰۲ ۲۵ دقیقه		جلسه ۶ درس ۷ تا ۱۰ ۲۰ دقیقه		جلسه ۵ نیمسال اول (۲) ۲۰ دقیقه
	جلسه ۱۱ خرداد ۱۴۰۴ ۳۰ دقیقه		جلسه ۱۰ دی ۱۴۰۳ ۲۵ دقیقه		جلسه ۹ مرداد ۱۴۰۳ ۲۰ دقیقه		

فهرست

فهرست

پاسخ	سؤالات	درسنامه
۲۱۴	۲۰	۸
۲۱۵	۳۶	۲۵
۲۱۸	۵۴	۴۲
۲۲۱	۷۲	۶۰
۲۲۳	۹۱	۷۹
۲۲۷	۱۱۵	۹۸
۲۳۰	۱۳۸	۱۲۶
۲۳۴	۱۵۹	۱۴۶
۲۳۹	۱۸۴	۱۷۰
۲۴۲	۲۰۳	۱۹۰

درس اول: هستی‌بخش
درس دوم: یگانه بی‌همتا
درس سوم: توحید و سبک زندگی
درس چهارم: فقط برای تو
درس پنجم: قدرت پرواز
درس ششم: سنت‌های خداوند در زندگی
درس هفتم: بازگشت
درس هشتم: زندگی در دنیای امروز و عمل به احکام الهی
درس نهم: پایه‌های استوار
درس دهم: تمدن جدید و مسئولیت ما

امتحان نهایی

۲۵۸	آزمون ۶: شهریور ماه ۱۴۰۲
۲۶۰	آزمون ۷: دی ماه ۱۴۰۲
۲۶۲	آزمون ۸: خرداد ماه ۱۴۰۳
۲۶۴	پاسخ‌نامه تشریحی آزمون ۱ تا ۸

۲۵۰	آزمون ۱: نوبت اول
۲۵۱	آزمون ۲: نوبت اول
۲۵۳	آزمون ۳: شهریور ماه ۱۴۰۱
۲۵۴	آزمون ۴: دی ماه ۱۴۰۱
۲۵۶	آزمون ۵: خرداد ماه ۱۴۰۲

برای دسترسی سریع به این آیدی QR-Code مقابل را اسکن کنید.

برای دریافت آزمون‌های درس به درس کلمه «دینی» را به این آیدی تلگرام ارسال کنید.

@gajlive_bot

دین و زندگی ۳

دوره کامل آموزش تصویری در
۲۲ ساعت به صورت درس به درس

برای مشاهده ویدیوها در سایت gajlive.ir
برچسب را خراش داده و از کد زیر استفاده کنید

پشتیبانی
۰۲۱-۶۴۲۰

www.gajlive.ir

درس اول

هستی بخش

در این درس می‌خوانیم

نیازمندی موجودات به خدا در پیدایش و بقا، آگاهی یافتن به نیاز خود به خداوند که سرچشمهٔ بندگی است، مفهوم نور بودن خدا در هستی، معرفت عمیق و والای خدا را در هر چیز دیدن و ناتوانی انسان در شناخت چیستی و ذات خداوند.

مشاوره

۳ آیه، ۴ حدیث و ۴ شعر در این درس، موجود است. بارم این درس در امتحان نوبت اول حدود ۳ نمره و در امتحان نهایی حدود ۱/۵ نمره است.

دوست من! اول باید منظور از نیازمندی موجودات به خدا در پیدایش و بقا رو همراه با مثال‌های مرتبط با اون یاد بگیری. بعد به سراغ آیات اون بری. آیه، حدیث و شاعرایی مربوط به نور بودن خداوند در هستی رو کنار هم و در ارتباط با همدیگه فرابگیر. فایده و ثمرهٔ درک نیازمندی به خدای بی‌نیاز یعنی افزایش بندگی که آگاهی، سرچشمهٔ اونه رو همراه با دعای پیامبر که اهمیت زیادی داره، خوب بخون. در نهایت، حیطهٔ شناخت انسان رو نسبت به هستی و چیستی خدا به طور مشخص بیاموز.

تفکر و اندیشه^۱

- اندیشه مانند بذری است که ۱ در ذهن جوانه می‌زند، ۲ در دل و قلب ریشه می‌دواند و ۳ برگ و بار آن به صورت اعمال، ظاهر می‌گردد.
- اندیشه، ۱ بهار جوانی را پرطراوت و زیبا می‌سازد، ۲ استعدادها را شکوفا می‌کند و ۳ امید به آینده‌ای زیباتر را نوید می‌بخشد. علاوه بر آن می‌تواند برترین عبادت‌ها (= تفکر و اندیشه) باشد.

پیام اصلی: اندیشه می‌تواند برترین عبادت‌ها باشد.

(میزان الحکمة) - ایستگاه حدیث

پیامبر اکرم (ص): **أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ إِدْمَانُ التَّكْوِينِ فِي اللَّهِ وَ فِي قُدْرَتِهِ.** | برترین عبادت، اندیشیدن مداوم دربارهٔ خدا و قدرت اوست.

سؤال ۱ از دیدگاه رسول خدا (ص)، برترین عبادت‌ها چیست؟

۲ اگر اندیشیدن، مداوم و دربارهٔ خدا و صفات او باشد، کدام تعبیر پیامبر (ص) در مورد آن صحیح است؟

پاسخ ۱ اندیشیدن مداوم دربارهٔ خدا و قدرت او ۲ برترین عبادت‌ها

نکته ترکیبی | این حدیث بیانگر توحید عملی (درس ۳) و افزایش معرفت و شناخت نسبت به خداوند از راه‌های تقویت اخلاص (درس ۴) و علم‌آموزی و عقلگرایی از معیارهای تمدن اسلامی است. (درس ۹)

- این بخش از کتاب (بخش تفکر و اندیشه شامل درس‌های ۱ تا ۶) به همین عبادت پرداخته است: اندیشه دربارهٔ خدا

ایستگاه سؤال

۱ | آیات و احادیث: پیام حدیث شریف پیامبر اکرم (ص): «أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ إِدْمَانُ التَّكْوِينِ فِي اللَّهِ وَ فِي قُدْرَتِهِ» را بنویسید.

۲ | جای خالی: الف) اندیشه، مانند بذری است که در جوانه می‌زند، در دل و قلب می‌دواند و برگ و بار آن به صورت ظاهر می‌شود.

ب) اندیشه، را پرطراوت و زیبا می‌سازد، استعدادها را می‌کند و امید به را نوید می‌بخشد.

۳ | پاسخ کوتاه: مایهٔ طراوت و زیبایی بهار جوانی و شکوفایی استعدادهای انسان چیست؟

۴ | چند گزینه‌ای: پیامبر اکرم (ص) کدام مورد را برترین عبادت معرفی نموده‌اند؟

۱) بیان سخن حق در مقابل سلطان ستمگر
۲) اندیشیدن مداوم دربارهٔ خدا و قدرت او

۵ | پاسخ تشریحی: سه مورد از آثار و ثمرات تفکر و اندیشه را نام ببرید.

پاسخ ۱. اندیشه درباره خدا و قدرت او، برترین عبادت هاست.

۲. الف) ذهن - ریشه - اعمال

ب) بهار جوانی - شکوفا - آینده ای زیباتر

۳. اندیشه

۴. گزینه ۲

۵. اندیشه، ۱. بهار جوانی را پرتراوت و زیبا می سازد،

۲. استعدادها را شکوفا می کند و

۳. امید به آینده ای زیباتر را نوید می بخشد.

مقدمه

- آیا تاکنون برایتان پیش آمده است که در فضایی آرام نشسته و به دوراز هیجان و هیاهوی زندگی درباره این جهان پر جنب و جوش (پرغوغا) تفکر کرده باشید؟
- تفکر درباره جهان دوردست؛ یعنی آسمان بی کران با کهکشان ها، منظومه ها، خورشید و سیارگان؛ و تفکر درباره همین جهان نزدیک، یعنی زمین با جنگل ها، دریاها، بیابان ها، جانوران، گیاهان و گل های زیبایش.
- آیا هرگز درباره آغاز و پایان این هستی پهناورفکر کرده اید؟ به راستی این میلیاردها میلیارد کهکشان و ستاره و سیاره، با میلیاردها موجودات متنوع از کجا آمده اند؟

سؤال موجودات جهان، هستی خود را وامدار (فقیر، نیازمند، وابسته به) چه کسی هستند؟!

جواب همه موجودات، از جمله انسان پدیده هایی هستند که وجود و هستی شان از خودشان نیست و در وجود و هستی، نیازمند به خدا هستند.

تلاشگر: حواست باشه

لازمه این که بدانیم آیا موجودات، هستی خود را وامدار کسی هستند یا خیر، تفکر در مورد آغاز و پایان هستی، یا به تعبیری، تفکر درباره مبدأ و معاد است که نیازمند تفکر در جهان نزدیک و دوردست می باشد.

نیازمندی جهان به خدا در پیدایش

شناخت اولیه و ابتدایی

- هر کدام از ما، بر اساس **فطرت** خویش، خدا را **می یابیم** و حضورش را **درک** می کنیم. به روشنی می دانیم در جهانی زندگی می کنیم که آفریننده ای **حکیم** آن را **هدایت** و **پشتیبانی** می کند و به موجودات **مدد** می رساند.

معرفت عمیق تر

- با وجود این شناخت اولیه (ابتدایی و فطری)، قرآن کریم ما را به **معرفت عمیق تر** درباره خداوند فرا می خواند و راه های گوناگونی را برای **درک وجود** او و نیز شناخت **صفات** و **افعال** او به ما نشان می دهد. یکی از این راه ها **تفکر** درباره نیازمند بودن جهان، در **پیدایش** خود، به آفریننده است. بیان این راه به شرح زیر است:

مقدمه اول

- اگر به خود نظر کنیم، خود را **پدیده ای می یابیم** که **وجود** و **هستی** مان از خودمان نیست. در اشیای پیرامون نیز که بیندیشیم، آن ها را همین گونه می بینیم؛ حیوانات، گیاهان، جمادات، زمین، ستاره ها و کهکشان ها، همه را، پدیده هایی می یابیم که **وجودشان از خودشان نبوده و نیست**.

چند عبارت مترادف با هم رو ببین!

تلاشگر: حواست باشه

پدیده ها = مخلوقات = وجودشان از خودشان نیست = فقیر = وابسته = وامدار

مقدمه دوم

- پدیده ها، که وجودشان از خودشان نیست، برای موجود شدن نیازمند به **پدیدآورنده ای** هستند که **۱** خودش پدیده نباشد، بلکه **۲** وجودش از **خودش** باشد؛ همان طور که چیزهایی که شیرین نیستند، برای شیرین شدن نیازمند به چیزی هستند که **خودش** شیرین باشد.

عبدالرحمان جامی این معنا را در دو بیت چنین بیان می‌کند:

پیام اصلی: پدیده‌ها نیازمند پدیدآورنده هستند و نمی‌توانند هستی‌بخش باشند.

جامی - ایستگاه شعر

ذاتِ نیافتنه از هستی، بخش^۱ چون تواند که بُود هستی‌بخش
خشک ابری که بُود ز آب تهی ناید از وی صفت آب‌دهی

سؤال ۱ کدامین مقدمه استدلال نیازمندی جهان به خدا در پیدایش، در این بیت ذکر شده است؟
۲ مفهوم اصلی این ابیات را بنویسید.

پاسخ ۱ مقدمه دوم

۲ پدیده‌ها که وجودشان از خودشان نیست، برای موجود شدن نیازمند به پدیدآورنده‌ای هستند که خودش پدیده نباشد؛ بلکه وجودش از خودش باشد.

آری در آفرینش نیز، یک موجود فقط در صورتی در وجود خود نیازمند به دیگری نیست (بی‌نیاز و غنی است)، که خودش ذاتاً موجود باشد. در این صورت، چنین چیزی دیگر پدیده نیست و نیاز به پدیدآورنده نخواهد داشت؛ همواره بوده است و همواره خواهد بود.
نتیجه با توجه به دو مقدمه گفته شده می‌توانیم نتیجه بگیریم که ما و همه پدیده‌های جهان، در پدید آمدن و هست شدن خود به آفریننده‌ای (خالق)، نیازمندیم که خودش پدیده نباشد و سرچشمه هستی باشد. این وجود برتر و متعالی «خدا» نامیده می‌شود.

تفکر در متن

توضیحات قبل را به صورت یک استدلال، به طور خلاصه بنویسید.

مقدمه اول: ما و این جهان، پدیده هستیم، یعنی وجودمان از خودمان نیست و هستی ما از خودمان سرچشمه نمی‌گیرد.
مقدمه دوم: موجوداتی که وجودشان از خودشان نیست (پدیده‌ها)، در موجود شدن خود، نیازمند پدیدآورنده‌ای هستند که خودش پدیده نباشد، بلکه وجودش از خودش باشد.
نتیجه: ما و همه پدیده‌های جهان در پدید آمدن و هست شدن خود، نیازمند آفریننده‌ای هستیم که او خودش پدیده نباشد و سرچشمه هستی باشد.

نکته راهبردی

در تشخیص عبارات مربوط به مقدمه اول و دوم، اگر لفظی در جمله بیاید که به خدا اشاره کند، بیانگر مقدمه دوم است؛ مانند: پدیدآورنده، دیگری، هستی‌بخش، وجودش از خودش باشد، پدیده نیست، همواره هست، مستقل و قائم به خود است، هستی از او جدا نمی‌شود، وجودش عین ذاتش است، هستی او ذاتی است.

ایستگاه سؤال

۱ صحیح / غلط: این مثال که چیزهایی که شیرین نیستند، برای شیرین شدن نیازمند به چیزی هستند که خودش شیرین باشد، بیانگر مقدمه اول نیازمندی جهان به خدا در پیدایش است.

۲ جای خالی: یک موجود فقط در صورتی در وجود خود به دیگری نیازمند نیست که خودش باشد.

۳ پاسخ کوتاه: پدیده‌هایی که وجودشان از خودشان نیست، برای موجود شدن نیازمند به چه چیزی هستند؟

۴ کشف ارتباط: کدام یک از موارد سمت راست به موارد سمت چپ مربوط است؟

۱. معرفت عمیق‌تر	آ. آفریننده‌ای حکیم جهان را پشتیبانی می‌کند و به موجودات مدد می‌رساند.
۲. نیاز در بقا	ب. شناخت صفات و افعال خدا از راه تفکر درباره نیازمندی جهان به آفریننده ممکن است.
۳. شناخت اولیه	ج. شناخت صفات و افعال خدا از راه تفکر درباره نیازمندی جهان به آفریننده ممکن است.

۵ پاسخ تشریحی: نیازمندی جهان به خدا در پیدایش را با دو مقدمه و یک نتیجه، استدلال نمایید.

پاسخ ۱. غلط (این مثال مربوط به مقدمه دوم نیازمندی جهان به خدا در پیدایش است).

۲. ذاتاً موجود

۳. نیازمند به پدیدآورنده‌ای هستند که خودش پدیده نباشد؛ بلکه وجودش از خودش باشد.

۴. آ ← ۳ ب ← ۱

۵. مقدمه اول: ما و این جهان پدیده‌هایی هستیم که وجود و هستی‌مان از خودمان نیست.

مقدمه دوم: موجوداتی که پدیده‌اند، نیازمند به پدیدآورنده‌ای هستند که وجودش از خودش باشد و ذاتاً موجود باشد.

نتیجه: ما و این جهان در پدید آمدن و هست شدن به آفریننده‌ای نیازمندیم که سرچشمه هستی باشد.

۱. در بیت اول، بخش در مصراع اول به معنای سهم و بهره است و در مصراع دوم به معنای عطا کردن.

نیازمندی جهان به خدا در بقا

• شما حتماً نام مسجد گوهرشاد را که در جوار حرم مطهر امام رضا (ع) است، شنیده‌اید. شاید بارها آن را دیده و در آن نماز خوانده‌اید. این مسجد یکی از شاهکارهای هنر ایرانی بازمانده از دوره تیموریان است و جاذبه زیادی برای گردشگران و زائران دارد. این مسجد باشکوه هم‌چنان باقی است، اما از معمار و بتا و کارگرانی که آن را با عشق و هنر بنا کرده‌اند، خبری نیست (فانی).

سؤال آیا رابطه خدا با جهان نیز مانند رابطه بتا با مسجد است؟

جواب اگر اندکی دقت کنیم، درمی‌یابیم که یک تفاوت بنیادین میان این دو رابطه وجود دارد. مسجد گوهرشاد از مصالح ساختمانی مانند خاک و سنگ و گچ و چوب و کاشی و ... تشکیل شده که هیچ کدام از آن‌ها را بتا به وجود نیاورده است. هر یک از این مصالح نیز خواصی دارند که بتا آن را ایجاد نمی‌کند. بتا نه چسبندگی گچ را ایجاد می‌کند و نه سختی و استحکام سنگ را؛ به عبارت دیگر بتا نه اجزای ساختمان را پدید آورده و نه خواص آن اجزا را.

• کار بتا فقط جابه‌جا کردن مواد و چینش آن‌ها است. اما خداوند، خالق سنگ و گچ و چوب، و خواص آن‌ها و حتی خالق خود بتا است. بر این اساس وجود بتا و نیز وجود مصالح و خواص آن‌ها، همه وابسته به خداست و خداوند هر لحظه اراده کند، آن‌ها از بین می‌روند و ساختمان متلاشی می‌گردد.

نتیجه به همین جهت، جهان همواره و در هر «آن» به خداوند نیازمند است (نیازمندی در بقا) و این نیاز هیچ‌گاه قطع و یا کم نمی‌شود (ثابت و دائمی).

مثال به عنوان مثال می‌توان گفت که رابطه خداوند با جهان، تا حدی شبیه رابطه مولد برق با جریان برق است؛ همین که مولد متوقف شود، جریان برق هم قطع می‌گردد و لامپ‌های متصل به آن نیز خاموش می‌شوند.

تلاشگر: حواست باشه

رابطه خداوند با جهان، مشابه رابطه بتا و مسجد یا رابطه ساعت‌ساز و ساعت نیست. رابطه خداوند با جهان تا حدی، مشابه رابطه مولد برق با جریان برق است.

• بنابراین، مسجد با ساخته شدن، از بتا بی‌نیاز می‌شود، اما موجودات چنین نیستند و پس از پیدایش نیز همچنان، مانند لحظه نخست خلق شدن، به خداوند نیازمند هستند. از این رو دائماً با زبان حال، به پیشگاه الهی عرض نیاز می‌کنند. (نیاز دائمی به خدا)

تلاشگر: حواست باشه

فهم نیاز مداوم موجودات به خداوند در همه شئون زندگی (در پیدایش و بقا)، سبب عرض نیاز به پیشگاه الهی می‌شود.

• زبان حال موجودات را مولوی این‌گونه بیان می‌کند:

پیام اصلی: عرض نیاز دائمی موجودات به خدا در پیدایش و بقا

(مولوی) - ایستگاه شعر

ما چو کوهیم و صدا در ما ز توست	ما چو ناییم و نوا در ما ز توست
تا که ما باشیم با تو در میان	ما که باشیم ای تو ما را جان جان
تو وجود مطلق، فانی نما	ما عدم‌هاییم و هستی‌های ما
حمله‌مان از باد باشد دم به دم	ما همه شیران و لی شیر غلم

سؤال 1 مفهوم کلی ابیات فوق را بنویسید.

2 طبق ابیات فوق، موجودات جهان در چه شرایطی به خدا نیازمندند؟

پاسخ 1 موجودات دائماً با زبان حال، به پیشگاه الهی عرض نیاز می‌کنند.

2 موجودات پس از پیدایش نیز همچنان، مانند لحظه نخست خلق شدن، به خداوند نیازمند هستند. (نیازمندی دائمی در پیدایش و بقا)

پیام اصلی: نیازمندی جهان در پیدایش و بقا به خدا

تدبر در قرآن

در آیات زیر تدبر کنید و به سؤالات پاسخ دهید.

ایستگاه آیه - فاطر، ۱۵

یا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ	ای مردم شما به خدا نیازمند هستید و خدا است که [تنها] بی‌نیاز ستوده است.
---	---

سؤال ۱ با توجه به آیه «أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ» نیاز انسان به خدا شامل چه چیزهایی می‌شود؟
عبارت قرآنی «أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ» خطاب به چه کسانی است؟

پاسخ ۱ نیاز در پیدایش و بقا ۲ مردم

نکته ترکیبی بخش اول این آیه با «يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ» و بخش دوم آن با «اللَّهُ الضَّمَدُ» مرتبط است. (درس ۲)

پیام اصلی: عرض نیاز دائمی موجودات به خدا در پیدایش و بقا

ایستگاه آیه - رحمن، ۲۹

يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ	هر آن چه در آسمان‌ها و زمین است، پیوسته از او درخواست می‌کند. او همواره دست‌اندرکار امری است.
--	---

سؤال ۱ علت این‌که خداوند پیوسته دست‌اندرکار امری است، چیست؟
نتیجه درخواست پیوسته موجودات از خداوند کدام است؟

پاسخ ۱ زیرا خداوند که در ذات خود هستی‌بخش و فیاض است به درخواست پیوسته موجودات از خودش پاسخ می‌دهد.
۲ دست‌اندرکار بودن خدا به طور دائمی

نکته ترکیبی عبارت قرآنی «كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ» به جهت اشاره به دست‌اندرکار بودن و تدبیرگری دائمی خدا بیانگر توحید در ربوبیت است. (درس ۲)

۱. فکر می‌کنید چرا موجودات پیوسته از خداوند درخواست دارند؟

چون همه موجودات برای لحظه لحظه وجود خود محتاج و نیازمند خدایند و اگر خداوند لحظه‌ای آنان را به حال خود واگذارد، همه نیست و نابود می‌شوند؛ همچون منبع نوری که اگر یک لحظه نورافشانی نکند، پرتوهای نور از بین خواهند رفت.

۲. نیاز انسان به خدا شامل چه چیزهایی می‌شود؟

نیاز در پیدایش و بقا - انسان هر چه دارد از خدا دارد و تمام داشته‌هایش از خداست. بالاترین داشته انسان همان نعمت وجود است که خدا به او عطا کرده است. از این‌رو انسان در هستی خود به خدا نیازمند است و این نیاز همواره و در هر آن هست و هیچ‌گاه قطع یا کم نمی‌شود. سایر داشته‌های انسان که همه برآمده از نعمت وجود است نیز همه نیازمند و وابسته به لطف خداست و اگر خدا هر لحظه اراده کند می‌تواند آن را از انسان بگیرد. بنابراین انسان سر تا پا نیازمند خداوند است.

۳. منظور از این‌که خداوند هر لحظه دست‌اندرکار امری است، چیست؟

نیازهای دائمی موجودات لطف و فیض دائمی را طلب می‌کند؛ او هر لحظه دارای فیضی جدید و مستمر برای آفریده‌ها است. چنین نیست که خداوند، عالم را آفریده و آن را به حال خود رها کرده باشد؛ بلکه همواره امور هستی را تدبیر و اداره می‌کند. بنابراین او هر لحظه دست‌اندر کار امری است.

۱. در این آیه مخاطب، مردم هستند ولی از آن‌جا که انسان اشرف مخلوقات است، اگر او به خدا نیازمند است، پس همه مخلوقات حتماً نیازمند خواهند بود، لذا همه مخلوقات مورد نظر است.

ایستگاه سؤال

۱ | آیات و احادیث: بر اساس آیه «یا ایها الناس انتم الفقراء الى الله و الله هو الغنی الحمید» چرا فقط خداوند می تواند نیاز موجودات را برطرف نماید؟

دی ۹۸

۲ | صحیح / غلط: رابطه خدا با انسان مانند رابطه مسجد با سازنده آن است که قطع نمی شود.

۳ | جای خالی: در رابطه مسجد با سازنده آن، کار بنا فقط کردن مواد و آن ها است، اما خداوند، مصالح و خواص آن ها است.

۴ | پاسخ کوتاه: چرا موجودات پیوسته از خداوند درخواست دارند؟

۵ | چند گزینه ای: موجودات پس از پیدایش:

(۱) مانند لحظه نخست خلق شدن، به خداوند نیازمند هستند. (۲) کمتر از لحظه نخست خلق شدن، به خداوند نیازمند هستند.

پاسخ ۱. زیرا خداوند تنها بی نیاز ستوده است.

۲. غلط (رابطه خدا با انسان مانند رابطه مسجد با سازنده آن نیست و تفاوت اساسی با آن دارد).

۳. جابه جا - چینش - خالق

۴. زیرا موجودات همواره به خدا نیازمندند.

۵. گزینه (۱)

آگاهی، سرچشمه بندگی

- انسان های ناآگاه نسبت به نیاز دائمی انسان به خداوند، بی توجه اند؛ اما انسان های آگاه، دائماً سایه لطف و رحمت خدا را احساس می کنند (شهود خدا) و خود را نیازمند عنایات پیوسته او می دانند. هر چه معرفت انسان به خود (خودشناسی) و رابطه اش با خدا بیش تر شود، ۱ نیاز به او را بیش تر احساس و ۲ ناتوانی و بندگی خود را بیش تر ابراز می کند.

افزایش خودشناسی ← درک بیشتر فقر و نیاز ← افزایش بندگی

- برای همین (خودشناسی و معرفت بیشتر) است که پیامبر گرامی ما، با آن مقام و منزلت خود در پیشگاه الهی، عاجزانه از خداوند می خواهد که برای یک لحظه هم، لطف و رحمت خاصش را از او نگیرد و او را به حال خود واگذار نکند. (سنت توفیق الهی: درس ۶)

پیام اصلی: ابراز بندگی، ثمره درک بیش تر فقر و نیاز به خداست.

تفسیر قمی) - ایستگاه حدیث

پیامبر (ص): اَللّهُمَّ لَا تَكِلْنِي اِلَى نَفْسِي طَرَفَةَ عَيْنٍ اَبَدًا. خدایا هیچگاه مرا چشم به هم زدنی به خودم وا مگذار.

سؤال ۱ رسول خدا (ص) با آگاهی کامل نسبت به نیازمندی اش به خدا و معرفت به رابطه خود با خداوند، چگونه دعا می کند؟

۲ مطابق دعای پیامبر (ص): «اَللّهُمَّ لَا تَكِلْنِي اِلَى نَفْسِي طَرَفَةَ عَيْنٍ اَبَدًا» انسان چه زمانی نباید از لطف و رحمت خاص خدا محروم شود؟

۳ تکیه و اعتماد انسان در تمام لحظات بر چه پشتوانه ای صحیح و بر چه چیزی نادرست است؟

خرداد ۹۹

۴ چرا پیامبر اسلام (ص) عاجزانه از خدا می خواهد که او را به حال خود واگذار نکند؟

پاسخ ۱ خدایا هیچگاه مرا چشم به هم زدنی به خودم وا مگذار.

۲ هیچگاه، حتی چشم به هم زدنی

۳ انسان باید بر خدا تکیه کند و به نفس خود واگذار نشود.

۴ هر چه معرفت انسان به خود و رابطه اش با خدا بیش تر شود، نیاز به او را بیش تر احساس و ناتوانی و بندگی خود را بیش تر ابراز می کند.

نکته ترکیبی این دعا و مناجات نبوی، بیانگر توحید عملی (درس ۳) و راز و نیاز با خداوند و کمک خواستن از او که نتیجه افزایش معرفت و شناخت نسبت به خداوند از راه های تقویت اخلاص است. (درس ۴)

ایستگاه سؤال

- ۱ | صحیح / غلط: هر چه معرفت انسان به خود و رابطه‌اش با خدا بیش‌تر شود، توانایی خود را بیش‌تر احساس می‌کند.
- ۲ | جای خالی: انسان‌های دائماً سایهٔ لطف و رحمت خدا را احساس می‌کنند و خود را نیازمند او می‌دانند.
- شهریور ۹۸
- ۳ | پاسخ کوتاه: ثمرهٔ درک نیازمندی به خدای بی‌نیاز چیست؟
- ۴ | چند گزینه‌ای: انسان‌های ناآگاه نسبت به چه چیزی بی‌توجه هستند؟
- ۱) بی‌نیازی ذاتی خدا
۲) نیاز دائمی به خدا
- ۵ | پاسخ تشریحی: نتیجهٔ افزایش معرفت انسان به خود و رابطه‌اش با خدا چیست؟

- پاسخ ۱. غلط (هر چه معرفت انسان به خود و رابطه‌اش با خدا بیش‌تر شود، ناتوانی و بندگی خود را بیش‌تر ابراز می‌کند).
۲. آگاه - عنایات پیوسته
۳. آگاهی
۴. گزینهٔ (۲)
۵. هر چه معرفت انسان به خود و رابطه‌اش با خدا بیش‌تر شود، نیاز به او را بیش‌تر احساس و ناتوانی و بندگی خود را بیش‌تر ابراز می‌کند.

نور هستی

• قرآن کریم، رابطهٔ میان خداوند و جهان هستی را با کلمه‌ای (نور) بیان می‌کند که در نظر اول برای ما شگفت‌انگیز می‌نماید. اما پس از تفکر دقیق به معنای آن پی می‌بریم. قرآن کریم می‌فرماید:

پیام اصلی: تمام موجودات، وجود را از خدا می‌گیرند و به سبب او پیدا و آشکار می‌شوند.

ایستگاه آیه - نور، ۳۵

اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ خداوند نور آسمان‌ها و زمین است.

- سؤال ۱ | با توجه به آیهٔ «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ» معنای این که خداوند نور آسمان‌ها و زمین است، چیست؟
- ۲ | قرآن کریم، رابطهٔ مخلوقات با خداوند را از جهت پیدایی و آشکاری با چه کلمه‌ای بیان می‌کند؟
- ۳ | لازمهٔ پی بردن به معنای شگفت‌انگیز نور در این آیه چیست؟

- پاسخ ۱ | تمام موجودات وجود خود را از خداوند می‌گیرند و پا به عرصهٔ هستی می‌گذارند.
۲ | نور
۳ | تفکر دقیق

نکته ترکیبی این آیه بیانگر توحید در خالقیت است. (درس ۲)

• ما با نور خورشید، نور لامپ و انواع نورهای دیگر آشنا هستیم و می‌دانیم که خداوند از نورهایی نیست که از اجسام ناشی می‌شوند، یعنی منشأ مادی دارند.

سؤال پس، نور بودن خداوند به چه معناست؟

جواب نور، آن چیزی است که خودش پیدا و آشکار است و سبب پیدایی و آشکار شدن چیزهای دیگر نیز می‌شود. نورهای معمولی هم این خاصیت را دارند که خودشان آشکار هستند و سبب آشکار شدن اشیای دیگر هم می‌شوند.

• خداوند، نور هستی است. یعنی تمام موجودات، «وجود» خود را از او می‌گیرند و به سبب او پیدا و آشکار شده و پا به عرصهٔ هستی می‌گذارند و وجودشان به وجود او وابسته است. به همین جهت، هر چیزی در این جهان، بیانگر وجود خالق و آیه‌ای از آیات الهی محسوب می‌شود. در واقع، هر موجودی، در حدِّ خودش تجلّی بخش خداوند و نشانگر حکمت، قدرت، رحمت و سایر صفات الهی است. از همین رو آنان که به دقت و اندیشه در جهان هستی می‌نگرند، در هر چیزی خدا را مشاهده می‌کنند (شهود خدا) و علم و قدرت او را می‌بینند.

تلنگر: حواست باشه

مطابق آیهٔ «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ»، هر چیزی در این جهان جلوه‌ای از جلوه‌های الهی است، نه «نوری از انوار وجود»!

پیام اصلی: معرفت عمیق و والا و پاکی و صفای قلب که موجب مشاهده خدا در هر چیز می شود.

(شیخ محمود شبستری) - ایستگاه شعر

دلی کز معرفت نور و صفا دیدد به هر چیزی که دید، اَوَّل خدا دید

سؤال ۱ مفهوم اصلی بیت فوق را بنویسید.

۲ این بیت به کدام یک از شرایط دستیابی به معرفت عمیق و والا اشاره می کند؟

پاسخ ۱ آنان که به دقت و اندیشه در جهان هستی می نگرند، در هر چیزی خدا را مشاهده می کنند و علم و قدرت او را می بینند.

۲ پاکی و صفای قلب

• و به تعبیر باباطاهر:

پیام اصلی: معرفت عمیق و والای با هر چیز خدا را دیدن

(بابا طاهر) - ایستگاه شعر

به صحرا بنگرم صحرا تو بینم به دریا بنگرم دریا تو بینم

به هر جا بنگرم کوه و در و دشت نشان از قامت رعنا تو بینم

سؤال ۱ مفهوم اصلی ابیات فوق را بنویسید.

۲ از دیدگاه شاعر، معرفت عمیق و والا چیست؟

پاسخ ۱ آنان که به دقت و اندیشه در جهان هستی می نگرند، در هر چیزی خدا را مشاهده می کنند و علم و قدرت او را می بینند.

۲ این که انسان بتواند با هر چیزی خدا را ببیند.

تفکر در حدیث

امیرالمؤمنین امام علی (ع) می فرماید:

پیام اصلی: معرفت عمیق و والای با هر چیز خدا را دیدن

(علم الیقین) - ایستگاه حدیث

ما رَأَيْتُ شَيْئًا إِلَّا وَ رَأَيْتُ اللَّهَ قَبْلَهُ وَ بَعْدَهُ وَ مَعَهُ.

هیچ چیزی را ندیدم مگر این که خداوند را قبل و بعد و با آن دیدم.

سؤال ۱ حضرت علی (ع) خداوند را در چه شرایطی مشاهده می کند؟

۲ معرفت عمیق و والای حضرت علی (ع) از زبان ایشان چگونه وصف یافته است؟

۳ مقصود امام علی (ع) از تعبیر «قَبْلَهُ»، «بَعْدَهُ» و «مَعَهُ» در این حدیث چیست؟

پاسخ ۱ قبل، بعد و با هر چیز

۲ با هر چیزی خدا را دیدن

۳ پیدایش - موت و فنا - بقا

نکته ترکیبی واژه های «قبله» و «بعده» در این حدیث به ترتیب به توحید و معاد از معیارهای تمدن اسلامی اشاره دارد. (درس ۹)

مقصود امام علی (ع) از این که می فرماید قبل و بعد و همراه هر چیزی خدا را دیدم، چیست؟

تعبیر «رَأَيْتُ اللَّهَ قَبْلَهُ»، اشاره به این نکته دارد که آن حضرت با نگاه دقیق خود وقتی به اشیای پیرامون خود می نگرند درمی یابند که همه این اشیای پدیده هایی هستند که قبلاً نبوده اند؛ پس حتماً علتی آن ها را به وجود آورده است، پس پی به خالق آن می برند و تعبیر «مَعَهُ» اشاره به این دارد که آن حضرت وقتی می نگرند که این شیء سرتاسر نیاز و فقیر در حال حاضر وجود دارد، پس درمی یابد که بقای آن مرهون خداست و تعبیر «بَعْدَهُ» اشاره به این دارد که ایشان وقتی می بینند که این شیء بعد از مدتی از بین رفت، می دانند که تنها خداست که خالق موت و حیات است. پس در فنای شیء نیز باز خدا را مشاهده می کنند.

• این که انسان بتواند با هر چیزی خدا را ببیند، **معرفتی عمیق و والاست** که در نگاه نخست **مشکل** به نظر می آید، اما هدفی **قابل دسترس** (ممکن) است، به خصوص برای **جوانان و نوجوانان** که **پاکی و صفای قلب** دارند. اگر قدم پیش گذاریم و با **عزم و تصمیم قوی** حرکت کنیم، به یقین خداوند نیز کمک خواهد کرد و لذت چنین معرفتی را به ما خواهد چشاند.

ایستگاه سؤال

۱ | صحیح / غلط: خداوند از نورهایی نیست که از اجسام ناشی می شوند، یعنی منشأ مادی دارند.

۲ | جای خالی: خداوند نور هستی است، یعنی تمام موجودات خود را از او می گیرند و به سبب او آشکار می شوند.

۳ | پاسخ کوتاه: چرا نوجوانان و جوانان در معرفت خداوند موفق تر هستند؟

۴ | چند گزینه ای: هر موجودی در حدّ خودش تجلی بخش الهی است.

۱) صفات
۲) ذات

۵ | تعریف مفاهیم و اصطلاحات: «معرفت عمیق و والا»

پاسخ ۱. صحیح
۲. وجود
۳. زیرا پاکی و صفای قلب دارند.
۴. گزینه (۱)
۵. اینکه انسان بتواند با هر چیزی خدا را ببیند، معرفتی عمیق و والاست.

ناتوانی (عجز) انسان در شناخت ذات و چیستی خداوند (ذات باری تعالی)

سؤال اکنون ممکن است برای شما این سؤال پیش آید که آیا می توان به ذات خداوند پی برد و چیستی (ماهیت) او را مشخص کرد؟

جواب در پاسخ می گوئیم: موضوعاتی که می خواهیم درباره آن ها شناخت پیدا کنیم، دو دسته اند:

الف) موضوعات محدود: دسته اول موضوعاتی هستند که در **محدوده شناخت** ما قرار می گیرند، مانند گیاهان، حیوان ها، ستارگان و کهکشان ها؛ حتی کهکشان های بسیار دور هم ممکن است **روزی** شناسایی شوند و انسان بتواند به ماهیت و ذات آن ها دست یابد. در حقیقت، ذهن ما توان و **گنجایش فهم چیستی و ذات** چنین موضوعاتی را دارد، زیرا همه آن ها اموری **محدود** هستند.

ب) موضوعات نامحدود: دسته دوم موضوعاتی هستند که **نامحدودند** و ذهن ما گنجایش درک آن ها را ندارد؛ زیرا لازمه **شناخت** هر چیزی، **احاطه و دسترسی** به آن است. در واقع ما به دلیل **محدود بودن ذهن خود** نمی توانیم ذات امور نامحدود را تصور کنیم و **چگونگی** (چیستی) وجودشان را دریابیم. خداوند حقیقتی نامحدود دارد؛ در نتیجه، ذهن ما **نمی تواند** به حقیقت او **احاطه** پیدا کند و ذاتش را شناسایی نماید (ناممکن). بنابراین، با این که ما به **وجود** خداوند به عنوان آفریدگار جهان **پی می بریم** و **صفات** او را می توانیم بشناسیم، اما **نمی توانیم ذات و چیستی** او را دریابیم.

• از همین رو (ناتوانی ما در معرفت به چیستی و ذات خدا) پیامبر اکرم (ص) فرموده است:

پیام اصلی: ناتوانی انسان از شناخت چیستی نامحدود خداوند

ایستگاه حدیث - (نهج الفصاحه)

پیامبر اکرم (ص): **تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ.** در همه چیز تفکر کنید ولی در ذات خداوند تفکر نکنید.

سؤال ۱ پیام حدیث «تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ» را بنویسید. **خرداد خارج از کشور ۹۸**

۲ براساس حدیث پیامبر (ص): «تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ» چرا انسان از تفکر در ذات الهی نهی شده است؟ **شهریور ۱۴۰۰**

پاسخ ۱ با این که ما به وجود خداوند به عنوان آفریدگار جهان پی می بریم و صفات او را می توانیم بشناسیم، اما نمی توانیم ذات و چیستی او را دریابیم. **۲** به دلیل محدود بودن ذهن انسان (نامحدود بودن ذات الهی)

نکته ترکیبی این حدیث بیانگر علم آموزی و عقلگرایی از معیارهای تمدن اسلامی (درس ۹) و افزایش معرفت و شناخت نسبت به خداوند از راه‌های تقویت اخلاص است. (درس ۴)

تلنگر: حواست باشه

شناخت چیستی، ذات، ماهیت و چگونگی خدا ← ناممکن
 شناخت هستی، وجود، صفات، اسماء، افعال، کیستی خدا ← ممکن

ایستگاه سؤال

- ۱ | آیات و احادیث: بر اساس حدیث پیامبر (ص): «تفکروا فی کل شیء و لا تفکروا فی ذات الله» چرا انسان از تفکر در ذات الهی نهی شده است؟
- ۲ | صحیح / غلط: خداوند حقیقتی نامحدود دارد و انسان می‌تواند به حقیقت او احاطه پیدا کرده و ذاتش را بشناسد. **خرداد ۹۹ و ۱۴۰۰**
- ۳ | جای خالی: لازمه شناخت هر چیزی، به آن است.
- ۴ | چند گزینه‌ای: اگر بخواهیم استثنایی بر حدیث نبوی «افضل العبادۃ اذمان التفکر فی الله و فی قدرته» ذکر کنیم، کدام مورد یاری‌گر ما خواهد بود؟
 - ۱) «تفکروا فی کل شیء»
 - ۲) «لا تفکروا فی ذات الله»
- ۵ | پاسخ تشریحی: علت ناتوانی انسان در شناخت ذات و چیستی خدا را بنویسید. **دی ۹۸**

۱. پاسخ ۱. زیرا خداوند حقیقتی نامحدود دارد و ذهن محدود انسان نمی‌تواند به حقیقت او احاطه کامل پیدا کند و ذاتش را شناسایی نماید.
۲. غلط (خداوند حقیقتی نامحدود دارد و انسان نمی‌تواند به حقیقت او احاطه پیدا کند و ذاتش را بشناسد).
۳. احاطه و دسترسی
۴. گزینه (۲)
۵. خداوند حقیقتی نامحدود دارد و ذهن محدود ما نمی‌تواند به حقیقت او احاطه کامل پیدا کند و ذاتش را شناسایی نماید.

اندیشه و تحقیق

با وجود شباهت‌های ظاهری رابطه خدا و جهان با رابطه ساعت‌ساز و ساعت، تفاوت‌های این دو رابطه را بنویسید.

تفاوت‌ها	شباهت‌ها
۱. وجود جهان از خداست اما وجود ساعت از ساعت‌ساز نیست و او فقط اجزای ساعت را تنظیم می‌کند.	۱. جهان و ساعت هر دو پدیده‌اند و به خالق و سازنده نیازمندند.
۲. دوام و بقای ساعت، وابسته به ساعت‌ساز نیست اما بقای جهان وابسته به خداوند است.	۲. جهان و ساعت هر دو مرکب از اجزا هستند.
۳. نوع رابطه خدا با مخلوقات، رابطه علت با معلول است. برای معلول، بدون علت حتی لحظه‌ای امکان بقا وجود ندارد و اگر لحظه‌ای این عنایت (هستی بخشی) از مخلوقات برداشته شود چیزی به نام عالم و موجودات آن وجود ندارد.	۳. جهان و ساعت هر دو منظم و هدف دارند.

تعریف اصطلاحات و مفاهیم کلیدی

- پدیده: موجودی که وجودش از خودش نبوده و نیست.
- نور: چیزی است که خودش پیدا و آشکار است و سبب پیدایی و آشکار شدن چیزهای دیگر نیز می‌شود.
- معرفت عمیق و والا: این‌که انسان بتواند با هر چیزی خدا را ببیند، معرفتی عمیق و والاست.
- امور محدود: موضوعاتی که ذهن ما گنجایش درک آن‌ها را دارد.
- امور نامحدود: موضوعاتی که ذهن ما توان و گنجایش فهم چیستی و ذات آن‌ها را ندارد.

مرور درس با سؤالات جای خالی

- انسان براساس فطرت خویش خدا را می‌یابد و حضورش را درک می‌کند که به آن شناخت اولیه گویند. (خرداد ۱۴۰۲)
- یک موجود فقط در صورتی در وجود خود به دیگری نیازمند نیست که خودش ذاتاً موجود باشد. (خرداد خارج از کشور ۹۸)
- موجودات جهان در پیدایش و بقا به خداوند نیازمند هستند. (خرداد خارج از کشور ۱۴۰۰ و دی خارج از کشور ۹۹)
- نیازمندی جهان به خداوند، مربوط به مرحله پیدایش و بقا می‌باشد. (دی خارج از کشور ۹۹)
- هر چه معرفت انسان به خود و رابطه‌اش با خدا بیش‌تر شود، نیاز به او را بیش‌تر احساس و ناتوانی و بندگی خود را بیش‌تر ابراز می‌کند.
- هر موجودی در حدّ خودش تجلّی بخش خداوند و نشانگر صفات الهی است.
- لازمه شناخت چستی هر چیزی، احاطه و دسترسی به آن است.
- ما به دلیل محدود بودن ذهن خود، نمی‌توانیم چستی امور نامحدود را تصور کنیم.
- گرچه ما به وجود خداوند به عنوان آفریدگار جهان پی می‌بریم اما نمی‌توانیم ذات (چستی) او را دریابیم. (دی ۱۴۰۱)
- آنان که به دقت و اندیشه در جهان هستی می‌نگرند، در هر چیزی خدا را مشاهده می‌کنند و علم و قدرت او را می‌بینند.
- خداوند نور هستی است، یعنی تمام موجودات وجود خود را از او می‌گیرند و به سبب او آشکار می‌شوند. (دی ۱۴۰۰ و دی انسانی خارج از کشور ۹۹)
- معرفت عمیق و والای با هر چیز خدا را دیدن در نگاه نخست مشکل به نظر می‌آید، اما هدفی قابل دسترس است.
- ذهن ما گنجایش درک موضوعات نامحدود را ندارد، زیرا لازمه شناخت هر چیزی احاطه و دسترسی به آن است. (شهریور خارج از کشور ۹۸)
- انسان می‌تواند صفات و اسماء الهی را بشناسد، اما نمی‌تواند به ذات (چستی) خداوند پی ببرد. (دی انسانی ۹۷)

درس در یک نگاه

سؤالات تشریحی

درس اول: هستی بخش

25 min

برای مشاهده ۲۵ دقیقه
فیلم آموزشی شب امتحان
اسکن کنید

الف | تدبر در آیات قرآن و احادیث

۱. از تدبر در آیه شریفه «یا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ» به پرسش‌های زیر پاسخ دهید:
 - ☆ آ نیاز انسان به خدا شامل چه چیزهایی می‌شود؟
 - ب) چرا خداوند می‌تواند نیاز انسان و هر موجود دیگری را برطرف کند؟
 - پ) پیام کلی آیه را بنویسید.
 - ت) قرآن کریم، خداوند را با صفت و مخلوقات را با صفت نام برده است.
۲. براساس آیه مبارکه «يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ» به سؤالات زیر جواب دهید:
 - ☆ آ منظور از این‌که خداوند هر لحظه دست‌اندرکار امری است، چیست؟ ب) چرا موجودات از خداوند درخواست دارند؟
 - پ) چرا خداوند هر لحظه دست‌اندرکار امری است؟
 - ۳. با توجه به عبارت قرآنی «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ...»:
 - ☆ آ خداوند رابطه میان خود و جهان هستی را با چه کلمه‌ای بیان می‌کند؟
 - ب) معنای این‌که خداوند نور آسمان‌ها و زمین است، چیست؟ (نور بودن خدا به چه معناست؟)
 - پ) خداوند نور هستی است، یعنی تمام موجودات خود را از او می‌گیرند.
 - ۴. رسول اکرم (ص) در دعای «اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا» چه درخواستی از خداوند دارد؟
 - ۵. ☆ مقصود امام علی (ع) از تعبیرات «قبله و بعده و معه» در حدیث «مَا رَأَيْتُ شَيْئًا إِلَّا وَرَأَيْتُ اللَّهَ قَبْلَهُ وَ بَعْدَهُ وَ مَعَهُ»، (دیدن خدا، قبل و بعد و همراه هر چیزی) چیست؟
 - ۶. پیام حدیث «تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ وَ لَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ» را بنویسید.
 - ۷. چرا رسول خدا (ص) می‌فرماید: «در همه چیز تفکر کنید ولی در ذات خداوند تفکر نکنید.»؟
 - ۸. ☆ براساس حدیث پیامبر (ص): «تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ وَ لَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ» چرا انسان از تفکر در ذات الهی نهی شده است؟ (شهریور و دی ۱۴۰۰)
 - ۹. پیام حدیث شریف پیامبر (ص) را که فرمود: «أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ إِدْمَانُ التَّفَكُّرِ فِي اللَّهِ وَ فِي قُدْرَتِهِ» بنویسید.
 - ۱۰. تعبیر «مَعَهُ» در حدیث «... وَ رَأَيْتُ اللَّهَ قَبْلَهُ وَ بَعْدَهُ وَ مَعَهُ» به کدام مرحله نیازمندی موجودات به خدا اشاره دارد؟
 - ۱) بیدایش
 - ۲) بقا
 - ۱۱. ☆ آیه شریفه «یا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ» با کدام بیت متناسب است؟
 - ۱) ما عدم‌هاییم و هستی‌های ما / تو وجود مطلق، فانی نما
 - ۲) دلی کم معرفت نور و صفا دید / به هر چیزی که دید، اول خدا دید

ب | صحیح / غلط

۱۲. رابطه خدا با انسان مانند رابطه مسجد با سازنده آن است که قطع نمی‌شود. (دی ۹۸)
۱۳. موجودات هستی، پس از بیدایش نیز هم‌چنان، مانند لحظه نخست خلق شدن، به خداوند نیازمند هستند.
۱۴. نیازمندی مخلوقات به خداوند، منحصر به مرحله به‌وجود آمدن و پدیدار شدن است. (شهریور خارج از کشور ۹۹)
۱۵. ☆ زبان حال دائمی موجودات، عرض نیاز به خداوند هم در مرحله بیدایش و هم در مرحله بقاست. (خرداد ۱۴۰۲)
۱۶. هیچ پدیده‌ای در جهان، وجودش از خودش نیست. (شهریور خارج از کشور ۱۴۰۰)
۱۷. ☆ یک موجود فقط در صورتی برای موجود بودن به دیگری نیازمند نیست که خودش ذاتاً موجود باشد. (شهریور ۹۹)
۱۸. هر وجودی نیازمند پدیدآورنده است. (شهریور ۱۴۰۲)
۱۹. با دقت در جهان متوجه می‌شویم که هر موجودی به آفریننده نیاز دارد. (خرداد معارف ۱۴۰۱ و دی معارف ۹۹)

۲۰. هر چیزی که وجودش از خودش نباشد، برای موجود بودن نیازمند به دیگری نیست.
۲۱. نور بودن خداوند، مانند نورهایی نیست که از اجسام ناشی می‌شوند که منشأ مادی داشته باشد.
۲۲. رابطه خداوند با جهان را می‌توان کاملاً شبیه رابطه بنا و ساختمان دانست. (دی خارج از کشور ۹۹)
- ۲۳ ☆ هم‌چنان که یک مدرسه پس از ساخته شدن بی‌نیاز از بنا است، موجودات نیز پس از پیدایش، بی‌نیاز از خدایند. (شهریور ۱۴۰۱)
۲۴. رابطه خداوند با موجودات جهان در بقا تا حدی شبیه رابطه ساعت‌ساز و ساعت است.
۲۵. رابطه خداوند با جهان، تا حدی شبیه رابطه مولد برق با جریان برق است. (خرداد انسانی خارج از کشور ۹۹)
۲۶. نیازمندی موجودات به خداوند هیچ‌گاه قطع یا کم نمی‌شود.
۲۷. نقش بنا در ساختن یک بنا فقط جابه‌جا کردن مواد و چینش آن‌ها است.
- ۲۸ ☆ هرچه معرفت انسان به خود و رابطه‌اش با خدا بیشتر شود، احساس نیاز او به خداوند نیز بیشتر می‌گردد. (دی ۱۴۰۱)
۲۹. ذهن آدمی توان و گنجایش فهم چیستی و ذات تمام موضوعات را دارد.
۳۰. ما می‌توانیم به وجود خداوند پی ببریم و صفات او را بشناسیم اما نمی‌توانیم چیستی او را دریابیم. (شهریور ۱۴۰۱)
- ۳۱ ☆ خداوند حقیقتی نامحدود دارد و انسان می‌تواند به حقیقت او احاطه پیدا کرده و ذاتش را بشناسد. (خرداد ۹۹ و ۱۴۰۰)
۳۲. فقط پیامبران و امامان، می‌توانند ذات خداوند را بشناسند و درک کنند. (شهریور انسانی ۱۴۰۱)

سؤالات پاسخ کوتاه

ج

- ۳۳ ☆ پدیده‌هایی که وجودشان از خودشان نیست، برای موجود شدن نیازمند به چه چیزی هستند؟ (شهریور انسانی ۱۴۰۰ و خرداد انسانی خارج از کشور ۱۴۰۲)
۳۴. نیازمندی جهان به خداوند شامل چه مراحل می‌شود؟ (انسان و سایر موجودات در چه مرحله‌ای به خداوند متعال نیاز دارند؟) (دی انسانی خارج از کشور ۹۹)
۳۵. چرا پدیده‌ها برای موجود شدن نیازمند به پدیدآورنده هستند؟ (خرداد خارج از کشور ۱۴۰۱)
- ۳۶ ☆ با توجه به استدلال نیازمندی جهان به خداوند در پیدایش، از بیت «خشک ابری که بود ز آب تهی / ناید از وی صفت آب‌دهی»، چه مفهومی دانسته می‌شود؟ (شهریور ۱۴۰۲)
- ۳۷ ☆ در چه صورتی، وجودی همواره بوده و خواهد بود؟ (دی ۱۴۰۲)
۳۸. سرچشمه بندگی چیست؟
۳۹. ثمره درک نیازمندی به خدای بی‌نیاز چیست؟ (نتیجه آگاهی انسان از فقر و نیازمندی‌اش به خدای بی‌نیاز چیست؟) (شهریور ۹۸)
۴۰. «خدا را با هر چیزی دیدن» برای انسان، چگونه معرفتی است؟ (خرداد ۱۴۰۲)
۴۱. در چه صورت خداوند ما را در رسیدن به معرفت عمیق و والا کمک خواهد کرد؟
۴۲. تعبیر «قَبْلَهُ» در عبارت «رَأَيْتُ اللَّهَ قَبْلَهُ ...» در کلام امام علی (ع) به چه مفهومی اشاره دارد؟
- ۴۳ ☆ در آفرینش، یک موجود در چه صورتی در وجود خود نیازمند به دیگری نیست؟ (دی انسانی ۹۹ و خرداد انسانی ۱۴۰۰)
۴۴. یکی از راه‌های درک وجود خدا و شناخت صفات و افعال او که قرآن به ما توصیه کرده است، چیست؟
۴۵. لازمه پاسخ به این پرسش که موجودات، هستی خود را وام‌دار چه کسی هستند، چیست؟
۴۶. نور بودن خدا به چه معناست؟
۴۷. علت نهی پیامبر (ص) در حدیث «در همه چیز تفکر کنید، اما در ذات خدا تفکر نکنید.» چیست؟ (خرداد خارج از کشور ۱۴۰۲)
- ۴۸ ☆ چرا رسیدن به معرفت عمیق و والا برای جوانان و نوجوانان آسان‌تر و قابل دسترسی‌تر است؟ (چرا نوجوانان و جوانان در معرفت خداوند موفق‌تر هستند؟) (دی انسانی ۱۴۰۲، دی ۱۴۰۱، دی ۱۴۰۰، شهریور ۹۸)
- ۴۹ ☆ با توجه به بیت «دلی کز معرفت نور و صفا دید / به هر چیزی که دید اول خدا دید»، «در هر چیزی، اول خدا را دیدن» مشروط به چیست؟ (شهریور ۱۴۰۲)
۵۰. بیت «دلی کز معرفت نور و صفا دید / به هر چیزی که دید، اول خدا دید» چه شناختی را ممکن می‌داند؟ (دی ۱۴۰۲)
- ۵۱ ☆ لازمه شناخت چیستی هر چیزی، چیست؟ (خرداد ۹۹)
۵۲. چرا پیامبر اسلام (ص) عاجزانه از خدا می‌خواهد که او را به حال خود واگذار نکند؟
۵۳. بیت «ذات نایافته از هستی، بخش / چون تواند که بود هستی بخش» به کدام مرتبه از نیازمندی موجودات به خدا اشاره می‌کند؟
- ۵۴ ☆ بیت «ما همه شیران ولی شیر غم / حمله‌مان از باد باشد دم‌به‌دم» به چه مفهومی اشاره می‌کند؟ (شهریور انسانی ۱۴۰۲)
- ۵۵ ☆ در چه صورتی خداوند، لذت معرفت عمیق و والا را به انسان خواهد چشاند؟

- ۵۶☆. منظور از شناخت اولیه خداوند کدام گزینه است؟
 (۱) تفکر درباره نیازمند بودن جهان به خدا در پیدایش
 (۲) درک حضور خداوند براساس فطرت خویش
 (خرداد ۱۴۰۳)
۵۷. بیت «دلی کز معرفت نور و صفا دید / به هر چیزی که دید، اول خدا دید» به کدام مفهوم اشاره دارد؟
 (۱) خداوند خالق ساخته‌های انسان و حتی خود انسان است.
 (۲) آنان که به دقت و تأمل در جهان هستی می‌نگرند، در هر چیزی خدا را مشاهده می‌کنند.
 (۳) مقایسه نیازمندی موجودات به خدا در پیدایش و بقا به کدام موضوع پی می‌بریم؟
 (۱) موجودات پس از پیدایش نیز هم‌چنان، مانند لحظه نخست خلق شدن، به خداوند نیازمند هستند.
 (۲) نیاز موجودات به خداوند در لحظه پیدایش، بسیار بیش‌تر از نیازمندی به خدا در بقاست.
 (۳) میان رابطه بنا با مسجد و رابطه خدا با جهان از نظر نیازمندی در بقا یک وجود دارد.
 (۱) تفاوت بنیادین
 (۲) تشابه اساسی
۵۸. موجودات پس از پیدایش نیز هم‌چنان مانند لحظه نخست خلق شدن، به خداوند نیازمند هستند، مفهوم مستفاد از کدام بیت است؟
 (۱) به صحرا بنگرم صحرا تو بینم / به دریا بنگرم دریا تو بینم
 (۲) ما چونایم و نوا در ما ز توست / ما چو کوهیم و صدا در ما ز توست
 (۳) قرآن کریم، رابطه میان خداوند و جهان هستی را با کلمه‌ای بیان می‌کند که در نظر اول برای ما به دنبال دارد.
 (۱) معنای دقیقی
 (۲) شگفتی
 (۳) جهان همواره و در هر «آن» به خداوند نیازمند است، این مفهوم بیانگر چیست؟
 (۱) صرفاً نیازمندی جهان به خدا در پیدایش
 (۲) نیازمندی جهان به خدا در پیدایش و بقا
 (۳) درک بیش‌تر فقر و نیازمندی انسان به خدا نتیجه چیست؟
 (۱) افزایش خودشناسی
 (۲) افزایش بندگی
۵۹. رابطه خداوند با جهان را تا حدی می‌توان، به چه چیزی تشبیه نمود؟
 (۱) ساعت‌ساز و ساعت
 (۲) مولد برق با جریان برق
 (شهریور ۱۴۰۰)
۶۰. چرا انسان در شناخت ذات و چیستی خداوند ناتوان است؟
 (۱) به دلیل محدود بودن ذهن انسان
 (۲) به دلیل محدود بودن ذات خداوند
 (خرداد خارج از کشور ۱۴۰۰)
۶۱. رابطه خداوند با مخلوقات با کدام یک از رابطه‌های زیر تناسب بیشتری دارد؟
 (۱) رابطه خورشید با پرتوهای آن
 (۲) رابطه پدر و مادر با فرزند
 (۳) رابطه نوری آینه شریفه، حاکی از آن است که هر موجودی در حد خودش تجلی بخش خداوند و نشانگر حکمت و قدرت الهی است؟
 (۱) «كُلُّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ» (۲) «أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ» (۳) «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ»
 (۱) بیت «ما همه شیران ولی شیر علم / حمله‌مان از باد باشد دم به دم» بیانگر کدام عبارت شریفه است؟
 (۱) «أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ إِدْمَانُ الْفَقْرِ فِي اللَّهِ وَ فِي قُدْرَتِهِ»
 (۲) «يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ»
 (۳) «اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ»
 (۱) چیستی خدا
 (۲) هستی خدا
 (۳) صفات خدا
۶۲. مفهوم بیت «به صحرا بنگرم صحرا تو بینم / به دریا بنگرم دریا تو بینم» کدام است؟
 (۱) اگر قدم به پیش گذاریم و با عزم و تصمیم قوی حرکت کنیم، به یقین خداوند نیز کمک خواهد کرد و لذت چنین معرفتی را به ما خواهد چشاند.
 (۲) آنان که به دقت و اندیشه در جهان هستی می‌نگرند، در هر چیزی خدا را مشاهده می‌کنند و علم و قدرت او را می‌بینند.
 (۳) خداوند حقیقتی نامحدود دارد؛ در نتیجه، ذهن ما نمی‌تواند به حقیقت او احاطه پیدا کند و ذاتش را شناسایی نماید.

۴

بخش

پاسخ‌نامه

- ۳۰ | صحیح (انسان موجودی محدود است و نمی‌تواند ذات خداوند را که نامحدود است بشناسد).
غلط ۳۱
- ۳۲ | غلط (امامان و پیامبران هم نمی‌توانند ذات خدا را بشناسند).
نیازمند به پدیدآورنده‌ای هستند که خودش پدیده نباشد، بلکه وجودش از خودش باشد.
۳۳
- ۳۴ | پیدایش و بقا
۳۵ | پدیده‌ها که وجودشان از خودشان نیست برای موجود شدن نیازمند به پدیدآورنده‌ای هستند که خودش پدیده نباشد، بلکه وجودش از خودش باشد.
۳۶ | پدیده، نیازمند است و نمی‌تواند هستی بخش باشد (هر چیز که وجودش از خودش باشد، هستی بخش است).
۳۷ | در صورتی که وجودش از خودش باشد. / پدیده نباشد. / پدیدآورنده باشد.
۳۸ | آگاهی ۳۹ | افزایش بندگی
۴۰ | معرفتی عمیق و والاست که در نگاه نخست، مشکل به نظر می‌آید، اما هدفی قابل دسترس است.
۴۱ | اگر قدم پیش گذاریم و با عزم و تصمیم قوی حرکت کنیم.
۴۲ | همه اشیا پدیده‌هایی هستند که حتماً علت و خالق آن‌ها را به وجود آورده است. (پیدایش)
۴۳ | در صورتی که خودش ذاتاً موجود باشد.
۴۴ | تفکر درباره‌ی نیازمند بودن جهان در پیدایش خود، به آفریننده و خالق
۴۵ | فکر کردن درباره‌ی آغاز و پایان هستی
۴۶ | یعنی تمام موجودات وجود خود را از او می‌گیرند، به سبب او پیدا و آشکار شده و پا به عرصه هستی می‌گذارند.
۴۷ | زیرا نمی‌توانیم ذات و چیستی خدای نامحدود را دریابیم.
۴۸ | پاکی و صفای قلب
۴۹ | دل آدمی به نور و صفای معرفت و شناخت رسیده باشد.
۵۰ | خدا را در هر چیز دیدن که یک شناخت عمیق و والاست.
۵۱ | احاطه و دسترسی به آن
۵۲ | هر چه معرفت انسان به خود و رابطه‌اش با خدا بیش تر شود، نیاز به او را بیش تر احساس و ناتوانی و بندگی خود را بیش تر ابراز می‌کند.
۵۳ | مرحله پیدایش
۵۴ | موجودات دائماً با زبان حال خود به پیشگاه خداوند عرض نیاز می‌کنند.
۵۵ | اگر قدم پیش گذارد و با عزم و تصمیم قوی حرکت کند.
۵۶ | گزینه ۲
۵۸ | گزینه ۱
۵۷ | گزینه ۲
۵۹ | گزینه ۱
۶۰ | گزینه ۲
۶۱ | گزینه ۲
۶۲ | گزینه ۲
۶۳ | گزینه ۱
۶۴ | گزینه ۲
۶۵ | گزینه ۱
۶۶ | گزینه ۱
۶۷ | گزینه ۳
۶۸ | گزینه ۲
۶۹ | گزینه ۱
۷۰ | گزینه ۲
۷۱ | گزینه ۱
۷۲ | گزینه ۳
۷۳ | (آ) ۳ (ب) ۴
۷۴ | (آ) ۲ (ب) ۵
پ ۱ (ت) ۲ (ث) ۶
پ ۳ (ت) ۴

- ۱ | آ همه ابعاد و امور زندگی، از جمله پیدایش و بقا
ب) زیرا خداوند تنها بی‌نیاز جهان است (غنی).
پ) همه موجودات پدیده‌هایی هستند که وجودشان وابسته به خدای بی‌نیاز است.
ت) غنی - فقیر
۲ | آ یعنی هر لحظه به موجودات هستی می‌بخشد.
ب) زیرا موجودات همواره به خدا نیازمند هستند.
پ) زیرا خدا که در ذات خود، هستی بخش و فیاض است به نیاز موجودات که پیوسته از او درخواست می‌کنند پاسخ می‌دهد.
۳ | آ نور ب) خداوند نور هستی است یعنی تمام موجودات «وجود» خود را از او می‌گیرند و به سبب او پیدا و آشکار شده و پا به عرصه هستی می‌گذارند. پ) وجود (هستی)
۴ | پیامبر گرامی ما، با آن مقام و منزلت خود در پیشگاه الهی، عاجزانه از خداوند می‌خواهد که برای یک لحظه هم، لطف و رحمت خاصی را از او نگیرد و او را به حال خود واگذار نکند.
۵ | پیدایش پدیده‌ها - موت و فنا - بقا
۶ | با این که مابه وجود خداوند به عنوان آفریدگار جهان بی‌نیاز است و صفات او را می‌توانیم بشناسیم، اما نمی‌توانیم ذات و چیستی او را دریابیم.
۷ | چون نمی‌توانیم ذات و چیستی او را دریابیم.
۸ | به دلیل محدود بودن ذهن انسان (نامحدود بودن ذات الهی)
۹ | برترین نوع عبادت، تفکر مداوم درباره‌ی خدا و قدرت اوست.
۱۰ | گزینه ۲
۱۱ | گزینه ۱
۱۲ | غلط (رابطه خدا با انسان، مانند رابطه مولد برق با جریان برق است که قطع نمی‌شود؛ اما مانند رابطه مسجد با سازنده آن نیست).
۱۳ | صحیح
۱۴ | غلط (نیازمندی مخلوقات به خداوند مربوط به هر دو مرحله به وجود آمدن و بقا است).
۱۵ | صحیح
۱۶ | صحیح
۱۷ | صحیح
۱۸ | غلط (هر پدیده‌ای که وجودش از خودش نباشد، نیازمند پدیدآورنده است).
۱۹ | غلط (هر پدیده‌ای نیاز به آفریننده دارد نه هر موجودی)
۲۰ | غلط (هر چیزی که وجودش از خودش نباشد برای موجود بودن نیازمند به دیگری است).
۲۱ | صحیح
۲۲ | غلط (میان رابطه خداوند با جهان و رابطه بنا و ساختمان یک تفاوت بنیادین وجود دارد).
۲۳ | غلط
۲۴ | غلط (رابطه خداوند با موجودات (در بقا) تا حدی شبیه مولد برق با جریان برق است و از این جهت شبیه رابطه ساعت ساز و ساعت نیست).
۲۵ | صحیح
۲۶ | صحیح
۲۷ | صحیح
۲۸ | صحیح
۲۹ | غلط (ذهن آدمی توان و گنجایش فهم چیستی و ذات موضوعات محدود را دارد).